

ביאורים

העיקרון של הרמב"ם בנוגע להבטחת התורה על קיום המצוות תקף גם במקרה הפוך. התורה מפרטת שורה של קללות אשר יחולו על עם ישראל אם לא ילך בדרך ה', חלילה. גם כאן מבאר הרמב"ם שאותן קללות אינן עונש על מעשיהם. העונש על מעשיהם הרעים הוא בעולם הבא. בעולם הזה האסונות שמתרחשים להם הם כדי לא לאפשר להם זמן פנוי, שהרי בזמן הפנוי שלהם ימרדו בקב"ה ויעשו עברות. אם כן, עדיף שלא יהיה להם שקט ושלווה אלא יהיו דוויים וסחופים. אך ייתכנו עברות שעליהן כן מקבלים את העונש בעולם הזה, כמו שהזכיר הרמב"ם לעיל [ו, א]. עברות אלו הן מעשה נקודתי שהאדם נפל בו ולכן הוא נענש. הקללות של התורה הן לא על מעשה בודד אלא על אורח חיים שלם שנוגד את התורה, ולכן הקללות יחולו עליו כדי שלא ימשיך בכך. הרמב"ם בהלכות אלו מחדש חידוש נוסף. ימות המשיח נתפסים אצל רבים כתכלית. מין מציאות עתידית שאליה אנו כוספים. הרמב"ם סובר שאין הדבר כן. ימות המשיח, מסביר הרמב"ם, הם בעולם הזה, כאשר אנחנו בעלי גוף. לפיכך, לא ייתכן שימות המשיח הם התכלית, מכיוון שהשכר הרוחני הנצחי לא יכול להינתן כאן בעולם הזה, אלא רק לעולם הבא. אם כן, למה ימות המשיח נחשבים תקופה שאנו מצפים לה? לא בגלל שהיא עצמה המטרה אלא בגלל שבה יהיו התנאים הכי טובים לעבוד את ה' ובכך לזכות להגיע לחיי העולם הבא.

הרחבות

• השוואה בין משה רבנו למשיח

שְׁאוֹתוֹ הַמֶּלֶךְ שִׁיעָמֹד מִזְרַע דָּוִד... וְנִבְיָא גְדוֹל הוּא קְרוֹב מִמֹּשֶׁה רַבְּנֵנוּ. הרב צבי יהודה קוק, התייחס לדברים אלו של הרמב"ם וכתב: "הרמב"ם היה "חסיד" גדול של משה רבינו. הוא מוזכרו בהערצה גדולה. הוא מתבטא בכמה מקומות, בענין נבואתו של משה רבינו, שזאת היתה מדרגה מיוחדת במינה. במדרש נתחומא נאמר על המשיח "ירום ונשא וגבה מאד" - יותר ממשה רבינו! אבל הרמב"ם בהערצתו הגדולה למשה רבינו כותב שהמשיח יהיה קרוב למשה רבינו". [שיחות הרב צבי יהודה, פרשת שופטים, סדרה א, להפטר, סעיף 5]. ובמקום אחר: "...הרמב"ם... היה 'חסיד' גדול של משה רבינו, ולא יכול היה 'לעכל' שהמשיח יהיה גדול ממשה רבינו. היתה לו שייכות כל כך עמוקה למשה רבינו עד כדי קריאת ספרו הגדול 'משנה תורה', ובגלל הערכתו המרובה למשה רבינו הרשה לעצמו 'לשנות' קצת לשון חז"ל..." [שיחות הרב צבי יהודה שיחה 29, חזקיהו המלך, סעיף 5]. במקום אחר, תירץ הרב צבי יהודה את הסתירה שבין דברי הרמב"ם לדברי המדרש: "ויש לומר, שזה (דברי המדרש) לא למעלת הנבואה אלא לנשיאות ההנהגה" (הערתו לרמב"ם הלכות תשובה, מובא בהערות לשיחתו לפרשת שופטים, סידרא א הערה 38). (ועיין הסבר נוסף בשמונה קבצים, קובץ ח, קנז).

שאלות לדין

- א. הרמב"ם מבאר שכל הברכות הן כדי שיוכלו ישראל לשמור תורה ומצוות כראוי. האם אין שום אידיאל אחר מלבד זה?
- ב. אם אכן "אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד", מהו הביאור בנבואת הנביא "וגר זאב עם כבשי"?

יהיה שינוי בטבע העולם. וכל הפסוקים שנראה מהם לכאורה שיהיה שינוי בטבע, אינם אלא משל (מלכים יב,א; ראה גם מו"ג ב,כט). "ודע כי ההבטחות הללו ודומיהן, שאנו אומרים שהן משל, אין דברינו זה החלטי, לפי שלא בא לנו חזון מאת ה' להודיענו שהם משל, ולא מצאנו מסורת לחכמים מפי הנביאים בפירוש בפרטי עניינים אלו, שהם משל, אבל הביא אותנו לידי כך עניין שאבארהו לך, והוא שאיפתנו ושאירת כל אנשי החכמה מיחדי סגולה הפך שאיפת ההמון. כי המוני בעלי התורות יותר חביב עליהם וערב לסכולותם לעשות את התורה והשכל, שני קצוות הסותרים זה את זה, ומבארים כל דבר נגד המושכל, וטוענים בו שהוא נס, ומתרחקים מכך שיהא דבר על דרך הטבע [רואים דווקא במיסטי, בדבר שאינו מובן, נפלא וגדול]... ואנחנו שואפים לאחד בין התורה והמושכל. ונתאר כל הדברים כפי סדר טבעי אפשרי בכל אלה [רואים את גדלות ה' במה שמובן יותר, אף אם הוא נראה פשוט], וזולתי מה שנאמר בו בפירוש שהוא נס, ואין שום אפשרות לבארו כלל, רק אז ניאלץ לומר שהוא נס" (מאמר תחיית המתים, מהדורת ק', עמ' 59-58). **שעבוד מלכיות** - שלטון הגויים על ישראל.

5א וְכֵן הוֹדִיעֵנוּ בַּתּוֹרָה, שְׂאֵם נַעֲזֵב הַתּוֹרָה מִדַּעַתְנוּ. וְנַעֲסֵק בְּהַבְלֵי הַזְּמַן, פְּעִנְיָן שְׁנַאָמֵר: פירוש הברכות "וַיִּשְׁמַן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֹט" (שם ל,טו) - שִׁדְיָן הָאָמֵת יִסִּיר מִן הָעוֹזְבִים כָּל טוֹבוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהֵן חֲזָקוֹ יִדְיָהּ לִבְעֹט, וּמְבִיא עֲלֶיהָ כָּל הָרַעוֹת הַמוֹנְעִין אוֹתָן מִלְקָנוֹת הָעוֹלָם הַבָּא, כְּדִי שִׂיאָבְדוּ בְּרִשְׁעוֹ. הוּא שְׁפָתוֹב בַּתּוֹרָה: "וְעַבְדָּתָ אֶת אִיבִיהָ אֲשֶׁר יִשְׁלַחְנוּ יי בְּךָ...". (שם כח,מח), "תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עַבְדָּתָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לִבָּב מְרֹב כָּל" (שם כח,מז).

6א נִמְצָא פְּרוּשׁ כָּל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת וְהַקְּלָלוֹת עַל דֶּרֶךְ זוּ; כְּלוֹמֵר: אִם עַבְדְתָם אֶת יי בְּשִׂמְחָה, וּשְׂמִרְתָם דֶּרְכּוֹ - מִשְׁפִּיעַ לָכֶם הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה, וּמְרַחֵק הַקְּלָלוֹת, עַד שֶׁתִּהְיוּ פְּנוּיִים לְהַתְחַכֵּם. בַּתּוֹרָה וְלַעֲסֵק בָּהֶּן, כְּדִי שֶׁתִּזְכְּרוּ לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא, וְיִיטֵב לָךְ לַעֲוֹלָם שֶׁכָּלוּ טוֹב, וְתִאָרְיָה יָמִים לַעֲוֹלָם שֶׁכָּלוּ אֲרָה, וְנִמְצָאָתָם זֹכִינִי לְשִׁנֵי הָעוֹלָמוֹת: לַחַיִּים טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, הַמְּבִיאִים לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא. שְׂאֵם לֹא יִקְנֶה הַנֶּהָם חֲכָמָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים - אֵין לוֹ בְּמָה יִזְכֶּה, שְׁנַאָמֵר: "כִּי אֵין מַעֲשֶׂה וְחֻשְׁבוֹן וְדַעַת וְחֻכְמָה בְּשָׂאוֹל..." (קהלת ט,ט).

7א וְאֵם עַבְדְתָם אֶת יי, וּשְׂגִיתָם. בְּמֵאֲכָל וּמִשְׁתֵּה וְזָנוֹת. וְדוֹמָה לָהֶן - מְבִיא עֲלֵיכֶם כָּל הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה, וּמִסִּיר כָּל הַבְּרָכוֹת, עַד שֶׁיִּכְלוּ יָמֵיכֶם בְּבַהֲלָה וּפְחַד, וְלֹא יִהְיֶה לָכֶם לֵב פְּנוּי וְלֹא גוּף שֶׁלֵּם לַעֲשׂוֹת הַמְּצוּוֹת, כְּדִי שֶׁתִּאָבְדוּ מִחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא, וְנִמְצָאָתָם שְׂאָבְדָתָם שְׁנֵי עוֹלָמוֹת; שֶׁזְּמַן שְׂאָדָם טְרוּד בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּחֻלֵי וּבְמִלְחָמָה וְרַעְבוֹן - אֵינוֹ מֵתַעֲסֵק לֹא בְּחֻכְמָה וְלֹא בְּמִצְוָה, שֶׁבְּהֵן זֹכִינִי לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא.

11 וּמִפְּנֵי זֶה הַתְּאֵוּוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל, נְבִיאֵיהֶם וְחַכְמֵיהֶם, יָמוֹת הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחִי: כְּדִי שֶׁיִּנְחֹו מִמְּלֻכוֹת הַרְשָׁעָה שְׂאֵינָה מְנַחֵת לָהֶן לַעֲסֵק בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹת פִּתְוֵן, וְיִמְצָאוּ לָהֶם מִרְגֹּעַ, וְיִרְבוּ בְּחֻכְמָה, כְּדִי שֶׁיִּזְכְּרוּ לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא.

22 לְפִי שֶׁבְּאוֹתָן הַיָּמִים תִּרְבֶּה הַדַּעַת וְהַחֻכְמָה וְהָאָמֵת, שְׁנַאָמֵר: "כִּי מְלֶאָה הָאֲרֶץ דַּעָה אֶת יי" (ישעיה יט,ט), וְנַאָמֵר: "וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד אִישׁ אֶת רַעְהוֹ וְאִישׁ אֶת אַחִיו" (ירמיה לא,לט), וְנַאָמֵר: "וְהִסְרָתִי אֶת יָב הָאֶבֶן מִבְּשַׂרְכֶם" (יחזקאל לו,כז). מִפְּנֵי שֶׁאוֹתוֹ הַמֶּלֶךְ שִׁיעָמֹד מִזְרַע דָּוִד - בַּעַל חֻכְמָה יִהְיֶה יָתֵר מִשְׁלָמָה, וְנִבְיָא גְדוֹל הוּא קְרוֹב מִמֹּשֶׁה רַבְּנֵנוּ, וְלְפִיכֶן יִלְמְדוּ כָּל הָעָם וְיִזְכְּרוּ אוֹתָן דֶּרֶךְ יי, וְיִבֹּאוּ כָּל הַגּוֹיִים לְשִׁמְעוֹ, שְׁנַאָמֵר: "וְהָיָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים נִכּוֹן יְהִיָה הַר בֵּית יי בְּרֹאשׁ הַהָרִים" (ישעיה ב,ב).

33 וְסוֹף הַשְּׁכָר כָּלוּ, וְהַטּוֹבָה הַאֲחֵרוֹנָה שְׂאֵין לָהּ הַפְּסֵק וְלֹא גִרְעוֹן - הוּא חַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא. אָבֵל יָמוֹת הַמְּשִׁיחִי הוּא הָעוֹלָם הַזֶּה, וְעוֹלָם כְּמִנְהַגוֹ הוֹלָךְ, אֶלָּא שֶׁהַמְּלָכוֹת תַּחְזוֹר לִישְׂרָאֵל. וְכִּבְרַ אֲמָרוּ חַכְמֵים הָרֵאשׁוֹנִים: אֵין בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה לַיָּמוֹת הַמְּשִׁיחִי אֶלָּא שְׁעַבְדוּ מִלְכּוֹתוֹ בְּלָבָד.

מְדַעַתְנוּ - ברצוננו. **בְּהַבְלֵי הַזְּמַן** - בצורכי השעה והדבקות בחומר. **וַיִּשְׁמַן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֹט** - עם ישראל בנגד בה' כששקע בחומר. "וְעַבְדָּתָ אֶת אִיבִיהָ אֲשֶׁר יִשְׁלַחְנוּ יי בְּךָ בְּרַעַב וּבְצָמָא וּבְעִירָם וּבְחֻסְרָם כָּל, וְנִתְּן עַל בְּרוּךְ עַל אֲנָאָרְךָ עַד הַשְּׂמִידוֹ אֲתָךְ". **לְהַתְחַכֵּם** - להיעשות חכמים. **הַנֶּהָה** - כאן. **חֻכְמָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים** - רק בשניהם זוכה האדם לחיי העולם הבא (לביאור המושג חכמה, ראה מו"ג פרק אחרון). **שְׁנַאָמֵר:** "כָּל אֲשֶׁר תִּמְצָא דָּךְ לַעֲשׂוֹת [מן המצוות] בְּכֻחֶךָ - עֲשֵׂה, כִּי אֵין מַעֲשֶׂה וְחֻשְׁבוֹן וְדַעַת וְחֻכְמָה בְּשָׂאוֹל [=לאחר המוות] אֲשֶׁר אֲתָה הֹלֵךְ שָׁמָּה" - "באותו מצב שאדם הולך, בו הוא נשאר לעולם" (פח"מ אבות ד,בב). ולכן האדם חייב להכין לעצמו בעולם הזה צידה לדרך. **וּשְׂגִיתָם** - ודבקתם (ראה להלן י,א). **וְזָנוֹת** - שם כללי לשקיעה בתאוות: "רדיפת התענוגות והתאוות הגופניות והעסקת המחשבה בהן תמיד" (סח"מ ל"ת מו; עבודה זרה א,א). **קְרוֹב מִמֹּשֶׁה רַבְּנֵנוּ** - קרוב לדרגת משה רבנו בנבואה, אך לא גדול ממנו. **יִלְמְדוּ כָּל הָעָם וְיִזְכְּרוּ אוֹתָן דֶּרֶךְ יי** - וזהו תנאי עקרוני ויסודי בתנאי המשיח (מלכים יא,1ד). **שְׁנַאָמֵר: "וְהָיָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים נִכּוֹן יְהִיָה הַר בֵּית יי בְּרֹאשׁ הַהָרִים"** - "ועולם כְּמִנְהַגוֹ הוֹלָךְ" - לא

